

О ВРСТАМА УГОВОРА МЕЂУНАРОДНИХ ОРГАНИЗАЦИЈА ПРЕМА БРОЈУ СТРАНА УГОВОРНИЦА

У теорији не постоји нека строга утврђена подела међународних уговора. Још почетком овог века Rapisardi-Mirabelli је са пуним правом писао да има онолико класификација уговора колико и аутора који их врше.¹ Међународноправна литература посвећена уговорима међународних организација није у том погледу изузетак. У делима из ове области налазимо различите поделе почевши од оних за које се може рећи да су већ традиционалне, па све до покушаја да се уговори организација разврстају на основу специфичних обележја.²

Ипак, једна од најшире прихваћених је подела уговора према броју уговорних страна. У светлу примене овог критеријума уговори међународних организација, као уосталом и међудржавни уговори, деле се на билатералне и мултилатералне. Двострани уговори могу се према својству саговорача затим поделити на оне склопљене између две организације и уговоре између организације и државе.³ Мултилатерални уговори имају бар три или више уговорница. И овде се може извршити даља класификација у зависности од тога који се субјекти појављују наспрам организације. Прву групу чинили би уговори закључени између једне организације и две или више држава.⁴

¹ A. Rapisardi-Mirabelli, La classification des traités internationaux, *Revue de droit international et de législation comparée*, 1923, p. 655.

² K. Karunatilleke, *Essai d'une classification des accords conclus par les Organisations internationales*, *Revue générale de droit international public*, 1971, № 1, pp. 12—91. Видети и привремени извештај који је у Институту за међународно право поднео R. J. Dupuy, *L'application des règles du droit international général des traités aux accords conclus par les Organisations internationales*, Genève 1972 (даље Rapport), pp. 15—30.

³ Типичан пример прве врсте јесу споразуми о повезивању сваке од специјализованих агенција са ОУН. Поближе о њима: О. Рачић, *Однос између Уједињених нација и специјализованих установа*, Београд 1966, стр. 71—102. Међу другима посебно су бројни споразуми о седишту које међународне организације закључују са државама домаћинима. За даљу анализу: Ph. Cahier, *Etude des accords de siège entre les Organisations internationales et les Etats où elles résident*, Milan 1959; L. Bota, *The Capacity of International Organizations to Conclude Headquarter Agreements and Some Features of These Agreements*, in *Agreements of International Organizations and the Vienna Convention on the Law of Treaties* (edited by K. Zemanek — даље наводимо као Zemanek), Wien-New York 1971, pp. 57—104.

⁴ Такав је, на пример, споразум о заједничким истраживањима у области реакторске физике који је Међународна агенција за атомску енергију (ИАЕА) склопила са Норвешком, Пољском и Југославијом; Сл. лист СФРЈ, Додатак: Међународни уговори и други споразуми, бр. 2/1965.

У другој би се нашли уговори између већег броја организација. Они су у пракси веома ретки и обично се појављују у облику трипартитних споразума.⁵ За трећу групу уговора карактеристично је да их закључују две или више организација са већим бројем држава.⁶

Изложена подела може се доследно спровести само ако останемо у оквирима строго нумеричких показатеља. Међутим, дихотомија билатерални-мултилатерални има релативну вредност када у обзир узмемо садржину и карактер односа који се уговором успостављају. Постоје, наиме, уговори који имају више уговорница, али су оне тако распоређене да се основни уговорни односи стварају само између две групе субјеката. Најбољи пример јесу основни споразуми о техничкој помоћи, који се закључују између већег броја организација учесница у Програму Уједињених нација за развој (United Nations Development Programme-UNDP) и државе којој се помоћ даје.⁷ Ако се држило аритметичког мерила они су свакако мултилатерални уговори, пошто имају више од две уговорнице. Али, суштински посматрано, овде постоје само две стране, јер организације иступају заједнички и солидарно, а не појединачно. Слични су и споразуми о техничкој помоћи које једна организација закључује са већим бројем држава. Наводимо, *exempli causa*, споразум потписан 1960. године у Карачију (Indus Basin Development Fund Agreement) између Међународне банке за обнову и развој, с једне, и Аустралије, Канаде, СР Немачке, Новог Зеланда и САД, с друге стране.⁸ Овај споразум може се оквалификовати и као билатерални и као мултилатерални, већ према томе да ли се предност даје квантитативном или квалитативном критеријуму.

Због свега овога потребно је да, као што неки писци чине⁹, проширимо традиционалну поделу увођењем једне нове врсте уговора који су резултат комбиновања билатералне и мултилатералне технике.

⁵ Као изузетан пример можемо да наведемо споразум између ОУН, Друштва народа и Агенције УН за помоћ и обнову (UNRRA) у вези са одржавањем V заседања Савета UNRRA у Палати нација у Женеви; U.N. Treaty Series, Vol. 1, p. 97.

⁶ Мултилатерални уговор те врсте била би Конвенција о привилегијама и имунитетима специјализованих агенција (1947) ако прихватимо да су њене уговорнице поред држава и саме агенције, што неки писци оспоравају. Видети: C. Parry, Treaty Making Power of the United Nations, British Yearbook of International Law, 1949, pp. 129—145; J. W. Schneider, Treaty-Making Power of International Organizations, Genève 1959, p. 39; В. Шуршалов, Международные правоотношения, Москва 1971, стр. 72—73.

⁷ Ближе о томе: J. M. Wouw, Formal Aspects of Technical Assistance Agreements Concluded by the UN Family of Organizations, in Zemanek, Wien-New York 1971, pp. 105—126.

⁸ U.N. Treaty Series, Vol. 525, p. 17.

⁹ Тако, Rousseau говори о полукoлективним уговорима (*traités mi-collectifs*) као прелазној техници између билатералне и мултилатералне процедуре за закључење уговора (*Droit international public*, Paris 1970, Tome I, p. 112). McNair је мишљења да за уговоре који имају три стране само формално, али не и суштински, треба користити назив „мултипартитни“ уговори (*The Law of Treaties*, Oxford 1961, p. 30). У нашој теорији Andrassy сматра да поред вишестраних и многостраних има доста уговора у којима је с једне стране једна странка а с друге више њих (Међународно право, Загреб 1978, стр. 320). Посто-

За сврхе овог чланка све уговоре међународних организација поделићемо на билатералне, квази-мултилатералне и праве мултилатералне. Као билатералне сматрамо оне уговоре који су закључени и производе дејство између две уговорнице. Квази-мултилатерални били би уговори који имају три или више уговорница, али су оне тако груписане да се правни однос успоставља само између две стране. Прави мултилатерални уговори, пак, имају више од две уговорнице које се појављују на већем броју страна, при чему се уговорни односи стварају између сваке од ових страна, као и унутар њих.

1. Билатерални уговори

Билатерална техника била је дуго времена искључиви начин путем кога су државе ступале у уговорне односе. Постојећи историјски извори недвосмислено потврђују да су први међудржавни уговори били двостраног карактера. Тек касније ова техника почиње да губи ексклузивност. Појављују се, најпре, полукoлективни уговори, да би потом настали прави мултилатерални уговори, који данас представљају редован начин регулисања односа у међународној заједници.¹⁰

Слични развојни ток имали су уговорни односи међународних организација. Први уговори са њиховим учешћем закључени су у билатералној форми. Такав је био не само споразум склопљен 1875. године између Међународног бироа за тегове и мере и Француске, већ и *modus vivendi* од 1926. године, којим је регулисан положај Друштва народа у Швајцарској, као и остали уговори које су ова организација и међународни организми под њеним окриљем закључили.¹¹ Ситуација се неће значајније изменити ни након другог светског рата. Премда је вишеструко проширен круг организација које иступају као носиоци *jus tractatum*-а, а укупан број њихових уговора порастао на

јање ових уговора признају и писци који се држе класичне двојне класификације, мада их неки сврставају у билатералне, а други у мултилатералне. Талалаев, на пример, разликује двостране уговоре у традиционалном смислу, који имају по једног уговорника на свакој страни, и билатералне уговоре који на једној страни имају неколико уговорника, а на другој само једног или више њих (Право међународних договора, Москва 1980, стр. 172—173). Бартош, напротив, налази да ове уговоре треба убројити у вишестране, јер се у суштини ради о вишестраним односима, мада у већини случајева једнаких по садржини (Међународно јавно право, III, Београд 1958, стр. 172—173). У делима која су искључиво посвећена уговорима међународних организација обично се уместо двојне врши тројна класификација уговора према броју страна уговорница. Дируу, на пример, споразуме међународних организација дели на билатералне, мултилатералне и мултипартидне (Rapport, pp. 27—30). Сличнoг мишљења је Karunatilleke (op. cit., pp. 77—81). Osakwe, међутим, предлаже четворну класификацију у оквиру које билатералне уговоре супротставља бипартитним, а мултилатералне мултипартитним (The Concept and Form of Treaties Concluded by International Organizations, in Zemanek, Wien-New York 1971, pp. 188—190).

¹⁰ Ch. Rousseau, op. cit. p. 112.

¹¹ J. Huber, Le droit de conclure des traités internationaux, Lausanne 1951, pp. 116—122; J. Carroz, Y. Probst, Personalité juridique et capacité de conclure des traités de l'ONU et des institutions spécialisées, Paris 1953, pp. 63—65; H. Chiu, The Capacity of International Organizations to Conclude Treaties and the Special Legal Aspects of the Treaties So Concluded, The Hague 1966, pp. 6 and seq.

неколико хиљада, билатерализам остаје и даље главна карактеристика спољних односа међународних организација. Њихови уговорни односи, да се послужимо сликовитим поређењем Дирцу-а¹², налазе се са становишта правне технике на оном ступњу који је био карактеристичан за прву, билатералну фазу развоја међудржавне уговорне праксе. Стога, тврђење да су билатерални уговори правило а више-страни изузетак, које код држава има само историјски значај, задржава пуну вредност у односу на међународне организације.

Немогуће је дати једну исцрпну листу случајева закључења билатералних уговора. Указаћемо само на основна питања која су предмет двостраних уговора и разлоге због којих су регулисана на овај начин. На првом месту налази се сарадња између међународних организација. У пракси нема ниједног кооперативног споразума који је закључен изван билатералне форме.¹³ Добрим делом то је последица настојања организација да, прихватајући сарадњу, изразе своју индивидуалност и задрже самосталност у вршењу функција за које су основане. Билатерална техника је најпогоднија, јер омогућава да се приликом дефинисања односа води рачуна о специфичном карактеру сваке организације и предвиде они облици сарадње који су обострано прихватљиви.

У догледној будућности не треба очекивати веће промене у овој области. Услед политичке и идеолошке разједињености држава, која није без утицаја на стварање и рад међународних организација, једна мултилатерална конвенција која би обухватила све универзалне и регионалне организације свела би се највероватније на програмски документ без чврстих правних обавеза. Није немогуће да се закључи вишестрани уговор између ужег круга сродних организација које су спремне да прихвате тешњу сарадњу. Међутим, досадашња пракса показује да каткад препреку представљају и нормативна решења која заговарају билатерализам. Нека нам као најбоља илустрација послуже споразуми о односима између ОУН и специјализованих агенција. Пошто је садржина неких од њих готово идентична, постојала је могућност да се уместо 15 билатералних закључи мањи број мултилатералних уговора уз могућност да им касније приступе нове специјализоване агенције.¹⁴ Повеља, међутим, то не дозвољава: чл. 63 изричито тражи да се споразуми ове врсте склопе посебно са сваком агенцијом.

И међу уговорима које су организације склопиле са државама највећи је број двостраних. Билатерална техника је коришћена, без изузетка, приликом закључења споразума војног карактера. Правни положај оружаних снага Уједињене нације су уредиле на двостраној основи са сваком државом на чијој су територији предузимане операције за одржавање мира. Билатерални уговори су, исто тако, склопљени са сваком државом која је ОУН ставила на располагање

¹² R. J. Dupuy, Rapport, p. 27.

¹³ Ближе о тим споразумима: McRae, Co-operation Agreements and the Law Relating to Agreements Concluded by International Organizations, in Zemanek, Wien-New York 1971, pp. 1—55.

¹⁴ K. Karunatilleke, op. cit. pp. 77—78.

своје војне одреде. Треба приметити да је њихова садржина идентична¹⁵, али су у формалном смислу то потпуно одвојени и самостални уговори..

Билатералног су карактера сви уговори о зајмовима и гаранцијама Међународне банке за обнову и развој. Уколико, пак, држава чланица није непосредни корисник кредита, Банка склапа два двострана уговора: један са зајмопримцем, а други са државом као гарантом.¹⁶

Билатерална форма је затим правило приликом придруживања трећих држава међународним организацијама. У том облику закључени су како споразуми који нечланица дају право учешћа у раду главних и помоћних органа, тако и споразуми који предвиђају стварање нових заједничких органа изван постојеће структуре организације.¹⁷ Европска економска заједница је једина организација која поред двостраних има неколико квази-мултилатералних уговора о придруживању (на пример, Јаунде и Ломе конвенције).

Посебну пажњу заслужују уговори о правном положају, привилегијама и имунитетима међународних организација. Познато је да је статус ОУН и специјализованих агенција регулисан двема општим конвенцијама мултилатералног карактера¹⁸ чије су уговорнице првенствено државе, али, према мишљењу великог броја писаца¹⁹, и поменуте међународне организације. У мултилатералној форми склопљен је и споразум о привилегијама и имунитетима Међународне агенције за атомску енергију, који чак, *expressis verbis*, помиње Агенцију као уговорну страну²⁰. Значи ли то да је на подручју уређења правног положаја међународних организација пробијен принцип билатерализма? У светлу постојеће праксе одговор је, ипак, негативан. Мултилатералне конвенције имају само начелни карактер и разрађене су кроз серију двостраних уговора. Све поменуте организације

¹⁵ Видети споразуме које је у вези са Суецком кризом закључио Генерални секретар са Канадом, Индијом, Норвешком, Данском, Финском, Шведском, Бразилом и Југославијом; U. N. Treaty Series, Vol. 274, pp. 47 and seq. За даљу анализу: D. W. Bowett, *The Law of International Institutions*, London 1975, pp. 205—259.

¹⁶ A. Broches, *International Legal Aspects of the Operations of the World Bank*, *Recueil des cours*, 1959 (t. 98), pp. 385—386. Видети и *General Conditions Applicable to Loan and Guarantee Agreements*, Washington 1980, October 27.

¹⁷ Као типичан пример прве врсте можемо да наведемо споразум закључен између Југославије и СЕВ-а (1964) који даје представницима наше земље право да учествују у раду сталних комисија и других органа Савета када се разматрају питања од заједничког интереса (Сл. лист СФРЈ, Додатак: Међународни уговори и други споразуми, бр. 6/1965). С друге стране, СЕВ је закључио споразуме са Финском (1973), Ираком и Мексиком (1975) али се сарадња са овим државама, за разлику од односа СЕВ-СФРЈ, не остварује учешћем у раду главних и помоћних органа, него преко посебне мешовите комисије створене тим споразумима. Поближе о томе: Н. В. Миронов, *Отношења СЕВ с другим странама, СЕВ-основне правне проблеме*, Москва 1975, стр. 269—281.

¹⁸ То су Општа конвенција о привилегијама и имунитетима Уједињених нација од 1946. и Конвенција о привилегијама и имунитетима специјализованих агенција од 1947. године.

¹⁹ Видети ауторе које наводи Б. Вукас, *Релативно дјеловање међународних уговора*, Загреб 1975, стр. 155, белешке бр. 19. и 21.

²⁰ U. N. Treaty Series, Vol. 276, p. 3.

закључиле су са државама домаћинима споразуме о главном седишту, који преузимају опште одредбе, али иду много даље у њиховој конкретизацији. Исто тако, организације су склапале двостране уговоре и када је било потребно уредити положај регионалних бироа и комисија или одржати скупове под њиховим покровитељством изван главног седишта.²¹ Опредељење за билатералну технику у овим случајевима је сасвим разумљиво. У бризи да потврде своје место на међународном плану организације су у њој нашле најефикасније средство да буду признате од стране сваке територијалне државе као аутономне јединке у вршењу својих функција.

Постоји само једно подручје односа у коме је билатерални начин уговорног регулисања изгубио доминантну улогу. Реч је о техничкој помоћи коју организације пружају државама. Споразуми ове врсте из оквира Програма УН за развој (UNDP), а њихов број је свакако највећи, склапају се увек између више организација, с једне, и државе којој се помоћ даје, с друге стране. Више од два уговорника имају не само основни споразуми о техничкој помоћи, већ и планови операција закључени у циљу њихове разраде. Но, то не значи да у овој области нема билатералних уговора. Довољно је подсетити да су сви споразуми о техничкој помоћи UNICEF-а и OPEX-а (помоћни органи Уједињених нација) двострани²². Исти карактер имају споразуми специјализованих агенција склопљени изван Програма УН за развој, као и неки планови операција из оквира тог програма²³.

II. Квази-мултилатерални уговори

Квази-мултилатерални, односно према традиционалној терминологији полукoлективни уговори, појавили су се у пракси држава као правно-техничка реакција на крајњу неприкладност билатералне процедуре у случајевима када је било потребно да се једно исто питање регулише између већег броја држава²⁴. Већ средином прошлот

²¹ Тако су Уједињене нације закључиле споразуме о седишту својих регионалних комисија са Чилеом (U. N. Treaty Series, Vol. 314, p. 49), Тајландом (Ibid, Vol. 266, p. 36), Етиопијом (Vol. 317, p. 102) и Швајцарском. Сличне споразуме у вези са својим регионалним бироима и представништвима имају: Светска здравствена организација (са Египтом, Индијом и Данском), Међународна организација за цивилно ваздухопловство (са Француском, Египтом и Перуом) и Међународна организација рада (са Мексиком, Турском, Перуом и Нигеријом). С друге стране, ОУН је закључила са Аустријом већи број споразума у циљу организовања кодификационих конференција у Бечу. Неколико споразума ове врсте склопила је и Југославија са ОУН, Међународном агенцијом за атомску енергију и Међународном банком за обнову и развој (видети, на пример, Сл. лист СФРЈ, Доцдатак: Међународни уговори и други споразуми, бр. 2 и 9/1965).

²² Ближе о овим споразумима: Н. Chiu, *op. cit.*, pp. 173—177.

²³ На пример, споразум UNESCO — Авганистан о упућивању мисије стручњака-саветника у области образовања (U. N. Treaty Series, Vol. 46, p. 3) или „master agreement” који је Међународна агенција за атомску енергију склопила са САД у вези са одређеним активностима на пољу истраживања (Ibid, Vol. 374, p. 134). За друге примере: J. M. Wouw, *op. cit.*, pp. 108—109.

²⁴ Rousseau примећује да је за закључење уговора између пет држава (А, В, С, D и E) теоријски потребно склопити десет уговора идентичне садр-

века уместо серије билатералних уговора практиковало се закључење само једног у коме се држава потписница са посебним интересом појављује као засебна страна наспрам других држава које иступају као јединствена групација. Такви су били неки споразуми о сукцесији и међународноправном положају мореуза²⁵. Са појавом првих мултилатералних уговора ова техника се све ређе користи и данас служи као резидуални начин за закључење посебних врста уговора. Типични примери су Версајски уговор закључен 1919 између главних савезничких и удружених сила, с једне, и Немачке, с друге стране, и мировни уговори склопљени у Паризу између Уједињених нација чланица антихитлеровске коалиције и сваке бивше непријатељске државе²⁶.

Уговори овог типа нису непознати у пракси међународних организација. Појавили су се као резултат одлуке ОУН и неколико специјализованих агенција да заједнички наступе у области техничке помоћи недовољно развијеним земљама. Основни принципи односа између организација и државе-корисника помоћи, који су постављени резолуцијама Генералне скупштине и Економског и социјалног савета, као и пракса закључења стандардних споразума јасно нам показују да су они, упркос већем броју уговорница, само привидно мултилатерални. Споразуми се увек склапају између свих организација учесница, с једне, и владе заинтересоване државе, с друге стране. У име организација потписује их шеф Бироа за техничку помоћ (доцније шеф Међуагенцијског консултативног одбора — ИАСВ) или администратор Програма УН за развој, односно представник — резидент ИАСВ, а у име државе одговарајући представник владе²⁷. Том приликом права и обавезе стварају се на релацији све организације — држава. Између организација понаособ и државе се не успостављају уговорни односи, што се изричито наглашава у самом тексту кроз формулацију да организације иступају „заједнички и колективно“²⁸. Предмет регулисања стандардног споразума нису ни међусобни односи организација учесница; они су претходно уређени посебним споразумима о сарадњи и радним аранжманима у оквиру Програма УН за развој. Напокон, отказ само једне или свих организација, као и државе, доводи до престанка читавог споразума у року од 60 дана од датума достављања писменог обавештења другој (другим) странама²⁹.

жине (AB, AC, AD, AE, BC, BD, BE, CD, CE, DE) да би се правно изразила сагласност изјављених воља. Giraud додаје како само један мултилатерални уговор који обухвати 30 држава ствара између њих толики број правних односа за чије би успостављање било потребно 435 билатералних уговора; Ch. Rousseau, *op. cit.* p. 112.

²⁵ Као типични примери наводе се Конвенција о сукцесији Данске од 1852, и Конвенција о мореузима у Црном мору од 1856. године.

²⁶ M. Lachs, *Le développement et les fonctions des traités multilatéraux*, *Recueil des cours*, 1957 (t. 92), pp. 258—234.

²⁷ K. Zemanek, *Agreements Concluded by International Organizations and the Vienna Convention on the Law of Treaties*, *The University of Toledo Law Review*, 1971, № 1—2, pp. 64—65.

²⁸ Видети на пример, чл. 2, споразума о давању техничке помоћи између ОУН, ИЛО, FAO, UNESCO, ICAO, WHO, UPU, ITU, WMO и IAEA с једне и Египта, с друге стране; U. N. Treaty Series, Vol. 480, p. 103.

²⁹ Видети чл. 9 Стандардног споразума о техничкој помоћи између ФНРЈ и ОУН; Међународни уговори ФНРЈ, 1958, свеска бр. 2, стр. 9.

Једно време споразуми о техничкој помоћи били су предмет бројних доктринарних контраверзи. Писци су долазили до потпуно супротних закључака о њиховом правном карактеру. Једна група, држећи се стриктно дефиниције да је мултилатерални онај уговор који има више од две уговорнице, сврставала их је међу вишестране уговоре³⁰. Други су били мишљења да ова дефиниција вреди само као принцип, пошто број уговорника не мора увек да има апсолутни утицај на правну природу уговора. По њима, споразуми о техничкој помоћи нису ништа друго до билатерални уговори, с тим што се на једној страни појављује већи број организација³¹.

Став већине савремених аутора је еклектички, мада неки дају предност билатералним, а други мултилатералним карактеристикама. То је видљиво из самог назива који користе за означавање споразума ове врсте. Тако, Шибаева говори о двостраним уговорима по форми а мултилатералним у пракси, Zemanek их квалификује као мултипартитно билатералне уговоре, док Дируу користи само термин „мултипартитни“³².

По нашем мишљењу, најпогоднији је назив квази-мултилатерални уговор. Атрибут „мултилатерални“ треба да истакне да се споразум закључује између три или више субјеката, а квалификатив „квази“ да је вишестрани карактер само привидан, јер се садржински и квалитативно однос успоставља између две стране, од којих једну чини сама држава-корисник помоћи, а другу више организација заједно и солидарно.

Споразуми засновани на комбиновању билатералне и мултилатералне технике нису монопол ОУН и специјализованих агенција. Неколико таквих уговора закључила је Европска економска заједница поводом придруживања држава нечланица. Састав и распоред уговорника био је у овом случају неколико другачији него код споразума о техничкој помоћи. Две Јаунде конвенције, на пример, склопила је Европска економска заједница и све њене чланице са 18 афричких држава. Исти је случај са Ломе конвенцијама, мада се *vis-à-vis* Заједнице и њених чланица овом приликом нашао још већи број држава Африке, Кариба и Пацифика³³.

Анализа уговорних односа створених овим конвенцијама наводи неке писце на закључак да се ради о мултилатералним уговорима по форми, али билатералним према садржини. Тако Reuter сматра да у

³⁰ За преглед ових схватања: R. Sonnenfeld, *International Organizations as Parties to Treaties*, Polish Yearbook of International Law, 1981—1982, p. 193.

³¹ *Ibid*, p. 199.

³² Е. Шибаева, О међународних соплашенијах међугосударствених организациј, Советскиј ежегодник међународног права, 1969, стр. 240; K. Zemanek, *op. cit.*, p. 165; R. J. Dirruu, *Rapport*, p. 28.

³³ Прва Јаунде конвенција потписана је 1963. између представника Савета ЕЕЗ, свих држава чланица и 18 земаља Африке (за текст: *Journal officiel de la Communauté européennes* — даље Ј. О. С. Е., 1964, № 93, p. 1430). Конвенција је обновљена и допуњена 20. јула 1969. када јој је приступио и Маурицијус (за текст: Ј. О. С. Е., 1970, № 282, p. 1). Прва Ломе конвенција закључена је 28. фебруара 1975. између Заједнице и 46 земаља Африке, Кариба и Пацифика. Друга је склопљена 31. 10. 1979. са 57 земаља, а трећа 8. 12. 1984. са 65 држава овог подручја. Ближе о томе: Т. Митровић, ЛОМЕ III и нови међународни економски поредак, Југословенска ревија за међународно право, 1985, бр. 3, стр. 573—577.

режиму придруживања постоје заправо два субјекта: Европска економска заједница и њене државе чланице, с једне, и придружене земље, с друге стране. Билатерализам се испољава кроз различите, а у одређеном смислу, и супротне интересе Заједнице и чланица на једној и придружених држава на другој страни.³⁴ Са тврдњом да овде постоје само две уговоре стране слажу се и Dupuy и додаје да без обзира на 25 потписница Јаунде конвенције остају и даље уговори са билатералном садржином³⁵.

Међу организацијама које су склапале квази-мултилатералне уговоре налази се и Међународна агенција за атомску енергију. Као пример можемо да наведемо споразум Агенције са Данском, Финском, Норвешком и Шведском о узајамној помоћи у случају радиоактивних инцидената (Nordic Mutual Emergency Assistance Agreement) од 17. октобра 1963. године.³⁶ Споразум предвиђа реципрочна права и обавезе између Агенције и држава, али не и између самих држава. У случају отказа било које државе долази до престанка дејства читавог споразума. То нам показује да није реч о правом мултилатералном уговору код кога једностранни отказ обично има за последицу смањење броја уговорница, а не и његово гашење *in totto*.

III. Прави мултилатерални уговори

Све до недавно сматрало се да међународне организације нису стране правих мултилатералних уговора. Њихова активност сводила се на пружање помоћи у процесу преговора и усвајању текстова вишестраних уговора чије су уговорнице могле да постану само државе. Мада се и данас међународне организације налазе изван круга страна уговорница већине мултилатералних уговора, тешко се можемо сложити са тврђењем да нема ниједног вишестраног уговора који су оне закључиле међусобно или са државама. Један од првих уговора те врсте била је већ поменута Конвенција о привилегијама и имунитетима специјализованих агенција од 1947. године. Учешће агенција у својству страна уговорница ове конвенције је изван сваког спора. Према члановима X и XI текст конвенције се доставља агенцијама на прихватање (acceptance), а чланови ОУН или било које агенције могу јој приступити (accession). Да се ради о уговору између држава чланица и агенција, без обзира што оне свој пристапак на обавезивање дају у различитим облицима, очито је и на основу завршних одредаба које детаљно уређују начин ступања на снагу конвенције између сваке поједине државе и агенције³⁷.

Ипак, највећи број мултилатералних уговора међународних организација има веома узак круг уговорница. Обично се закључују

³⁴ P. Reuter, *Les Organisations européennes*, Paris 1965, pp. 181 et 402.

³⁵ R. J. Dupuy, *Rapport*, p. 29.

³⁶ U. N. Treaty Series, Vol. 525, p. 77.

³⁷ У том смислу: H. Chiu, *op. cit.*, pp. 71—72; C. Osakwe, *op. cit.*, p. 184; B. Вукас, *op. cit.*, стр. 155. Schneider, напрогив, сматра да се овде ради о серији двостраних уговора између појединих држава и агенција (*op. cit.*, p. 85).

између три стране, од којих су две државе а једна организација. Много су рећи уговори међународних организација са већим бројем држава или споразуми између три и више организација. Поред тога, као стране уговорнице мултилатералних уговора појављују се само неке савремене међународне организације. На првом месту то су Европска економска заједница и Међународна агенција за атомску енергију, а потом и неколико агенција из „породице” Уједињених нација.

Европска економска заједница склапала је мултилатералне уговоре у четири главне области. У првој се налазе споразуми из оквира Општег споразума о трговини и царинама (GATT). Они су резултат преговора око модификације ранијих тарифних споразума које су чланице ЕЕЗ склопиле индивидуално са уговорницама GATT-а. Преговори су окончани закључењем више од 20 нових тарифних споразума између Савета ЕЕЗ, држава чланица Заједнице и чланица GATT-а, које су тим путем признале заједничке царинске тарифе у оквиру ЕЕЗ и регулисале нека питања у вези са компензацијама због измене или укидања ранијих тарифа.³⁸

Другу групу чине мултилатерални споразуми о базичним производима. Европска економска заједница склопила је, на пример, споразум о међународној трговини текстилом (познат као споразум о свим тканинама), IV и V споразум о калају, III споразум о кафи и I и II споразум о какау.³⁹ Стране уговорнице у овим споразумима су поред ЕЕЗ и све њене чланице, било да су тај статус имале раније или су га стекле истовремено са Заједницом. Заједници, међутим, није признато право да закључи споразум о шећеру и маслиновом уљу због супротстављања СССР-а и још неких држава, али су преговори о томе у току.⁴⁰

Европска економска заједница је уговорница већег броја мултилатералних уговора у области заштите и очувања животне средине. Тако је Заједница закључила Конвенцију о спречавању загађивања мора из извора који се налазе на копну, Конвенцију о заштити Средоземног мора од загађивања и 4 Протокола која су придодата тој конвенцији. Занимљив је начин на који је регулисано учешће Заједнице у раду међународних тела која су створена овим конвенцијама. Предвиђено је да ЕЕЗ има онај број гласова који је раван збиру гласова њених чланица, али она то право не може да користи уколико држава чланица сама гласа и *vice versa*.⁴¹

Заједно са неким чланицама (СР Немачком, Француском, Холандијом и Луксембургом) Европска економска заједница је постала страна уговорница Конвенције о заштити Рајне од хемијског загађива-

³⁸ Преглед тих споразума може се наћи код С. Е. Held-а, *Les accords internationaux conclus par la C. E. E., Lausanne 1977*, pp. 15—16.

³⁹ J. O. C. E., 1974, № 118, p. 1; 1972, № 90, p. 1; 1976, № 10, p. 3; 1975, № 4, p. 8.

⁴⁰ Поближе о томе: E. G. Pasquarelli, *La participation de la C. E. E. aux accords multilatéraux*, Nancy 1972, pp. 159—162 et 166—168.

⁴¹ J. O. C. E., 1972, № 240, p. 1; 1975, № 194, p. 5; 1981, № 162, p. 4; 1983, № 67, p. 1; 1984, № 68, p. 36.

вања и допуних споразума уз ову конвенцију. Учесће Заједнице дефинисано је тако што она и државе чланице делују свака у оквиру своје надлежности.⁴²

Недавно је Европска економска заједница закључила још два мултилатерална уговора: Конвенцију о прекограничном загађивању ваздуха на великој удаљености и Конвенцију о очувању живих ресурса на Антарктику. Учесће Заједнице у њима није регулисано на исти начин. Прва конвенција предвиђа да регионалне економске организације могу да врше права која су дата њиховим члановима, али се у том случају чланице њима не могу више индивидуално користити. Друга, пак, дозвољава приступање регионалним економским организацијама под условом спровођења посебних консултација између чланова Комисије образоване овом конвенцијом.⁴³

Последња област у којој се Европска економска заједница појављује као страна мултилатералних уговора јесте материја риболова. Према ставу Суда правде Европских заједница надлежност ЕЕЗ за склапање уговора ове врсте је искључива, те државе чланице више немају *jus tractatum*⁴⁴. Тако је Заједница постала уговорница Конвенције о очувању лососа у Атлантику и Конвенције о риболову и очувању живих ресурса у Балтичком мору и Белтима. У овом другом случају, Данска и СР Немачка, првобитни потписници конвенције, предложили су Пољској као депозитару да се отворе преговори око приступања ЕЕЗ, који су окончани 1982. године потписивањем посебног Протокола. На основу њега Заједница је постала страна уговорница, док су се поменуте државе чланице повукле из конвенције.⁴⁵

Међународна агенција за атомску енергију је друга организација која закључује праве мултилатералне уговоре. Они се, *grosso modo*, могу поделити у две групе. Прву чине споразуми о испоруци и дистрибуцији обogaћеног урана, који се склапају у форми трилатералних споразума између Агенције, државе корисника и државе добављача фисионих материјала. Као типичне примере наводимо уговор Агенције, САД и Финске о пружању помоћи овој потоњој у вези са истраживачким реактором или споразум између Агенције, Норвешке и САД о испоруци обogaћеног урана за реактор *Oslo*.⁴⁶

Главна одлика ових споразума је да стране уговорнице имају независне и одвојене обавезе, тако да се увек стварају тространи правни односи различите садржине. Задатак Агенције састоји се у пружању помоћи и контроли коришћења урана у мирнодопске сврхе. У улози добављача увек се појављују САД, сагласно посебном споразуму који су закључиле са Агенцијом. Иначе, учесће Агенције је услов *sine qua non* за одржавање споразума на снази, будући да њен отказ има за последицу престанак дејства читавог споразума. То је био

⁴² J. O. S. E., 1977, № 240, p. 35; 1982, № 210, p. 8.

⁴³ A. S. Leenen, Participation of the EEC in International Environmental Agreements, Legal Issues of European Integration, Leyden 1984, № 1, pp. 94—97.

⁴⁴ Видети став Суда правде европских заједница у спорозима A. E. T. P. и Kramer: Ibid, p. 97.

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ U. N. Treaty Series, Vol. 395, p. 234.

повод да неки писци прогласе ове уговоре билатералним⁴⁷ Са тим гледиштем не би смо се могли сложити. За мултилатерални уговор нису толико битне последице једностраног отказа, колико чињеница да се основни уговорни односи успостављају бар између три стране. И међу правим мултилатералним уговорима између држава налазимо оне који предвиђају да ће престати да важе у целости ако једна страна поднесе отказ.⁴⁸

У другој групи налазе се уговори које Међународна агенција за атомску енергију закључује са већим бројем држава у различитим областима сарадње. Поменимо, примера ради, споразум о заједничким истраживањима на подручју реакторске физике између Агенције, Норвешке, Пољске и Југославије, као и споразум о сарадњи у истраживању у реакторској науци између истих уговорница⁴⁹. Стране ових споразума могу постати и друге чланице Агенције, ако се о томе постигне једногласност између оригиналних уговорница. Мада споразуми престају повлачењем Агенције то им, као и у претходном случају, не одузима мултилатерални карактер.

И међу споразумима о техничкој помоћи налазимо неколико мултилатералних код којих специјализоване агенције не иступају као јединствена групација, већ се односи заснивају између сваке агенције и државе уговорнице, при чему је садржина реципрочних права и обавеза различита. У том погледу карактеристичан је споразум између Организације за исхрану и пољопривреду (FAO), Светске здравствене организације (WHO), Костарике, Салвадора, Гватемале, Хондураса и Панаме о пружању техничке помоћи за рад Централноамеричког института за исхрану. На основу чл. 1 споразума влада Гватемале се обавезала да спроведе потребне буџетске мере ради финансирања изградње помоћних објеката за извршење програма. Та обавеза преузета је не само према FAO и WHO, него и према другим државама, које су се са своје стране обавезале на различите чинидбе. Споразум су потписали сви уговорници, али у различите дане.⁵⁰

Веома је мали број мултилатералних уговора између самих међународних организација. У пракси бележимо два примера уговора те врсте. Поводом одржавања V заседања Савета Агенције УН за помоћ и обнову (UNRRA) у Палати нација у Женеви закључен је споразум између Друштва народа, ОУН и UNRRA. У тренутку његовог склапања још није био окончан поступак ликвидације Друштва народа и преноса имовине на Уједињене нације, па је чл. IV предвиђао да ће UNRRA обештетити Друштво за сваку штету причињену пре његовог престанка, док ће штете после тога бити накнађене ОУН.⁵¹ У ову групу могао би се уврстити и споразум између Међународне банке за обнову и развој, Међународног удружења за развој и Интерамеричке банке за развој.⁵² Међутим, може се уз доста ваљаних раз-

⁴⁷ K. Karunatileke, *op. cit.*, pp. 81 et 86.

⁴⁸ M. Бартош, *op. cit.*, стр. 408.

⁴⁹ Сл. лист СФРЈ, Додатак: Међународни уговори и други споразуми, бр. 2/1965. и 58/1971.

⁵⁰ U. N. Treaty Series, Vol. 118, p. 68.

⁵¹ *Ibid.*, Vol. 1, pp. 97 and 138.

⁵² *Ibid.*, Vol. 501, p. 333.

лога тврдити да то није прави мултилатерални уговор, пошто Удружење за развој иступа као мандатор Банке, а не у своје име и за властити рачун. Мултилатералне уговоре финансијског карактера закључиле су међусобно и неке друге организације које нису обухваћене овим чланком⁵³.

У доктрини се сматра да међународним организацијама треба пружити прилику да постану стране уговорнице још неких вишестраних уговора између држава. Познато је да оружане снаге Уједињених нација нису стална војна формација, већ их чине одреди држава чланица које су ангажоване у конкретној мировној операцији. Према чл. 44 Правилника који је донео генерални секретар УН оружане снаге су дужне да поштују начела и дух општих међународних уговора који се примењују на понашање војног особља. Међутим, наведена одредба може да створи хаотичну ситуацију уколико се на сваки национални контингент примене само оне конвенције ратног права које је њихова држава ратификовала. Сматра се да би стога било веома корисно допустити ОУН да приступи, ако не свим, а онда најважнијим вишестраним уговорима из области ратног и хуманитарног права⁵⁴.

Надаље се тврди да међународне организације треба да постану стране неких мултилатералних уговора ако добу у ситуацију да користе властите бродове и ваздухоплове. Нема, на пример, разлога да ОУН, Међународна поморска консултативна организација (ИМСО) или Међународна организација за цивилно ваздухопловство (ИКАО) не буду уговорнице Чикашких конвенција од 1944, Конвенције о заштити живота на мору од 1960. године или Женевоких конвенција о праву мора.⁵⁵ Постоји, напокон, мишљење да би за унапређење међународне заштите људских права било веома корисно да неке међународне организације приступе Пактовима о правима човека од 1966. године и регионалним конвенцијама из ове области.⁵⁶

У пракси, међутим, ниједна међународна организација није постала уговорница поменутих уговора, нити је та могућност разматрана на официјелном плану. Једино се у оквиру Комисије Европских заједница воде озбиљни разговори да ове организације приступе Европској конвенцији о заштити права човека и основних слобода од 1950. године⁵⁷. Формалну тешкоћу свакако представља околност што су текстови вишестраних уговора тако конципирани да не допуштају равноправно учешће међународних организација са државама. Али, има уговора који право приступања не резервишу искључиво за државе. Тако, Међународна конвенција о телекомуникацијама предвиђа, *expressis verbis*, право ОУН да јој приступи у име територије које су стављене под њено старатељство. Према чл. 32, тачка

⁵³ Поменимо, на пример, споразум у вези са Cameroons Development Corporations закључен између IBRD, IDA и Commonwealth Development Corporation и административни уговор између IBRD, IDA и немачке банке „Kreditanstalt für Weideraubau“ (U. N. Treaty Series, Vol. 415, p. 4).

⁵⁴ H. Chiu, *op. cit.*, p. 69.

⁵⁵ H. M. Otman, *Multilateral Treaties between States to which International Organizations are Also Parties*, East African Law Journal, 1970, № 4, p. 296.

⁵⁶ H. G. Schermers, *International Institutional Law*, Leyden 1980, p. 889.

⁵⁷ Видети меморандум Комисије Европских заједница: *Bulletin of the European Communities*, Supplement 2/79, p. 3.

с) Конвенције о оснивању Светске метеоролошке организације (WMO) Уједињене нације могу, после нотификације, примењивати конвенцију на територије стављене под њихову управу у складу с међународним режимом старатељства. Завршни протокол Међународног споразума о високофреквентној радиодифузији даје право Генералном секретару да прихвати споразум за рачун радиодифузне службе Организације уједињених нација. Међутим, ниједна од цитираних одредаба није досад спроведена у живот.⁵⁸

IV. Критички осврт и правци даљег развоја

У садашњим условима билатерални уговори представљају основне регулаторе односа међународних организација, како међусобно тако и са другим субјектима међународног права. Њихов је број и данас скоро раван збиру свих уговора које су организације закључиле. Овде имамо на уму да су често и уговори са више од две уговорнице само привидно вишестрани. Одмах се намеће питање због чега мултилатерална техника није заживела у уговорним односима међународних организација? Разлоге ваља тражити и на страни организација и на страни држава.

Примена мултилатералних уговора не ретко захтева предузимање читавог низа мера и поступака које могу да спроведу једино државе посредством свог законодавног, судског и административног апарата. Међународне организације фактички нису у стању да гарантују примену таквих уговора, нити могу да преузму одговорност за њихово извршење⁵⁹. Што се тиче друге групе разлога, чини се да су државе склоне да међународне организације прихвате пре као окриље за предузимање колективне акције, него као независне и од својих чланица потпуно одвојене субјекте. Државе чланице још увек настоје да задрже доминантну позицију приликом остваривања циљева и задатака организације. У томе, као и чињеници да често није прецизно постављена линија разликовања између надлежности организације и њених чланица треба, по речима Reuter-a⁶⁰, тражити објашњење уздржаности држава да међународним организацијама признају право на приступање мултилатералним уговорима.

Могу се навести и други разлози везани за однос држава према организацијама у чијем чланству се не налазе. Поменимо, *exempli causa*, да одређене државе упорно одбијају да признају као субјекте

⁵⁸ Видети студију Секретаријата УН под насловом „Possibilités ouvertes à l'ONU de participer à des accords internationaux pour le compte d'un territoire, Doc. A/CN. 4/281, Annuaire de la CDI, 1974, Vol. II, 2e partie, pp. 7—37.

⁵⁹ Нека нам као најбоља илустрација послужи меморандум Бироа УН за правне послове у коме, *inter alia*, читамо: „Уједињене нације суштински нису у положају да постану стране уговорнице Женевских конвенција од 1949. године, пошто у њима има много обавеза, као што су кривична јурисдикција над припадницима оружаних снага или административна надлежност у односу на територију, које се могу испунити само вршењем судске и административне власти коју организација нема”; U. N. Juridical Yearbook, 1972, p. 153.

⁶⁰ Doc. A/CN. 4/258 (први извештај Reuter-a), Annuaire de la CDI, 1972, Vol. II, p. 210.

међународног права организације које окупљају државе из супротног идеолошког тора. На дипломатским конференцијама које су сазване ради усвајања мултилатералних уговора оне настоје, и често у томе успевају, да се завршне клаузуле формулишу на начин који искључује сваку могућност да стране уговорнице постану субјекти различити од држава.⁶¹ Слични политички моменти стоје на путу отварања преговора за закључење мултилатералних споразума о сарадњи између регионалних економских организација и њихових чланица.⁶²

При таквом стању ствари не престаје ништа друго него да конститујемо како учешће међународних организација у мултилатералним уговорима зависи, у крајњој линији, од става држава уговорница. У међународном праву не постоји опште правило на основу кога би се одређивао круг субјеката који могу постати уговорне стране вишестраних уговора. То питање регулишу државе у сваком поједином случају уношењем у завршни део уговора одредбе о праву на приступење.⁶³

У досадашњој пракси веома ретко се дозвољавало међународним организацијама да постану стране уговорнице под истим условима као и државе. Обично се за њихово учешће у мултилатералним уговорима предвиђао посебан поступак. То решење налазимо у раније поменутој Конвенцији о привилегијама и имунитетима специјализованих агенција, која се доставља на прихватање агенцијама, док јој државе чланице могу приступити. Током припреме неких конвенција које садрже правила од значаја за међународне организације предлагало се исто решење. Поменимо да су представници појединих организација, али и држава⁶⁴, сматрали да одредбе Конвенције о представљању држава у њиховим односима са међународним организацијама универзалног карактера могу обавезивати организације само ако им се пружи прилика да постану стране уговорнице по поступку сличном оном из Конвенције о привилегијама и имунитетима.

Међутим, две последње мултилатералне конвенције кодификационог карактера уносе значајне новине у начин регулисања овог питања. Конвенција о праву мора од 1982. године отворена је за пот-

⁶¹ СССР и друге источноевропске социјалистичке земље су на свим досадашњим Конференцијама УН о шећеру иступале са тезом да би приступење ЕЕЗ међународном споразуму у овој области било супротно основним начелима Повеље. Видети: U. N. Doc. TD/SUGAR. 9/SR. 11, p. 68.

⁶² Већ неколико година воде се званични и незванични разговори о закључењу једног мултилатералног споразума између ЕЕЗ, СЕВ-а и њихових држава чланица. Они досад нису дали конкретне резултате и због супротних ставова о међународноправном субјективитету и уговорном капацитету поменутих организација. О томе: Е. Т. Усенко, О договорној компетенцији СЕВ, Советское государство и право, 1979, № 6, стр. 186; Т. Schweisfurth, The Treaty-Making Capacity of the CMEA in Light of Framework Agreement Between the EEC and CMEA, Common Market Law Review, 1985, Vol. 22, pp. 615—647.

⁶³ Doc. A/CN. 4/258, Annuaire de la CDI, 1972, Vol. II, p. 210.

⁶⁴ Видети писмене коментаре IBRD, ILO и UPU Doc. A/8410/Rev. 1, Annex I, Annuaire de la CDI, 1971, Vol. II, 1re partie, pp. 445 et suiv.), као и иступања Израела (Documents officiels de l'Assemblée générale, vingt-sixième session, Sixième Commission, 1256e séance, para. 15), Холандије (Ibid., para. 31) и Индије (Ibid., 1261e séance, para. 33.) у Правном комитету Генералне скупштине.

писивање не само државама, већ и међународним организацијама (чл. 305). Услови под којима организације могу постати уговорнице подробно су уређени Анексом IX. Према чл. 2 Анекса организација има право да потпише конвенцију само уколико се међу потписницима налази већина њених држава чланица. Приликом потписивања међународна организација даје посебну изјаву у којој поименице наводи питања уређена конвенцијом у односу на која су јој државе чланице, потписнице конвенције, пренеле надлежност, као и природу и обим те надлежности. Након тога, организација може депоновати инструмент о формалној потврди или приступању, под условом да је већина њених држава чланица положила своје исправе о ратификацији или приступању.⁶⁵

Корак даље иде Бечка конвенција о праву уговора између држава и међународних организација или између међународних организација од 1986. године. Она не тражи да већина држава чланица изрази свој пристанак на обавезивање конвенцијом, нити предвиђа специјални поступак за учешће међународних организација, већ им даје право да постану стране уговорнице под истим условима као и државе. Тако је прихваћена препорука Комисије за међународно право да се међународним организацијама омогући учешће у овој конвенцији на потпуно равноправној основи са државама.⁶⁶ Једино ограничење је да конвенцију, поред држава, могу да потпишу само оне организације које су биле позване да учествују на Конференцији УН о праву уговора међународних организација одржаној током фебруара и марта месеца 1986. године у Бечу⁶⁷. Конвенција подлеже актима формалног потврђивања тих организација, а инструменти о формалном потврђивању депонују се код Генералног секретара УН. Међутим, конвенција остаје отворена за приступање и свакој другој међународној организацији која поседује уговорну способност, под условом да је у инструменту о приступању садржана изјава те организације којом се потврђује да може да закључује уговоре. Да ли ће ово решење из Бечке конвенције постати модел за будуће уговоре зависиће, у првом реду, од спремности држава да међународне организације прихвате као потпуно равноправне партнере у мултилатералном процесу уговарања.

⁶⁵ Подробно о томе: К. R. Simmonds, *The UN Convention on the Law of the Sea 1982 and the Community's Mixed Agreements Practice*, *Mixed Agreements* (edited by D. O'Keeffe and H. G. Schenkers), Deventer 1983, pp. 199—205. Преведени текст Конвенције може се наћи у Сл. листу СФРЈ, Међународни уговори, бр. 1/1986.

⁶⁶ Doc. A/37/10, *Annuaire de la CDI*, 1982, Vol. II, 2e partie, p. 16.

⁶⁷ За француски текст конвенције: *Revue générale de droit international public*, 1986, № 2, pp. 501—543. Видети и Б. Бохте, Т. Митровић, Бечка конвенција о праву уговора између држава и међународних организација или између међународних организација, Југословенска ревија за међународно право, 1986, бр. 1, стр. 18—44. У истом броју „Ревие” објављен је и незванични превод конвенције (стр. 123—150).

Mr ZORAN RADIVOJEVIĆ
assistant à la Faculté de Droit à Niš

SUR LES SORTES DE TRAITÉS DES ORGANISATIONS INTERNATIONALES SELON LE NOMBRE DES CONTRACTANTS

Résumé

Dans cet article l'auteur fait l'analyse des sortes des traités des organisations internationales selon le nombre des contractants. L'auteur part de l'attitude qui'il faut élargir la classification traditionnelle sur les traités bilatéraux et sur les traités multilatéraux par l'introduction d'une nouvelle catégorie des traités qui sont résultats de la combinaison de la technique bilatérale et multilatérale. C'est pourquoi l'auteur divise les traités des organisations internationales en traités bilatéraux, quasi-multilatéraux et traités multilatéraux réels.

On conclue les traités bilatéraux et ils ont l'effet entre seulement deux contractants. Ils peuvent être divisés aussi en traités entre deux organisations et les traités entre une organisations en un Etat. Les traités quasi-multilatéraux sont conclus entre trois ou plusieurs contractants, mais ils sont ainsi groupés que le rapport juridique est établi entre seulement deux partenaires. L'auteur cite, comme exemples typiques, les accords de base sur l'aide technique et quelques accords sur l'association d'un grand nombre d'Etats du tiers monde à la Communauté Economique Européenne. Les traités multilatéraux réels ont plus de deux contractants qui se trouvent au plus grand nombre de côtés et c'est ainsi que ces traités sont conclus entre chacun de ces côtés. Ceux-ci ne sont pas une apparition fréquente et d'ordinaire ils sont conclus entre trois partenaires dont deux sont deux Etats et le troisième est une organisation. Néanmoins, comme contractants de réels traités multilatéraux n'apparaissent toutes, mais seulement certaines organisations temporaires (dans le premier rang Communauté Economique Européenne et l'Agence International pour l'énergie atomique).

L'auteur arrive à la conclusion que les traités bilatéraux présentent encore toujours des régulateurs de base des rapports des organisations internationales avec les autres sujets du droit international. Jusqu'à présent dans la pratique, on permettait très rarement aux organisations internationales d'adhérer aux contrats multilatéraux ouverts. Ce n'est que dans le dernier temps qu'on arrive aux modifications significatives dans ce domaine. Aussi, la Convention sur le droit maritime de 1982 accorde-t-elle le droit aux organisations internationales de devenir des parties contractantes sous la condition que la Convention ratifie ou lui adhère la plupart de ses Etats-membres. Un pas plus loin est partie la Convention de Vienne sur le droit des traités des organisations internationales de 1986 qui permet aux organisations de devenir contractantes sous les mêmes conditions que les Etats. Si cette solution deviendra le modèle pour les futurs traités dépendra finalement de la bonne volonté des Etats d'accepter les organisations internationales comme des partenaires égaux dans le procès de la négociation multilatérale.

